

Kaj vse človek včasih doživi v šestih minutah...

* * *

Na steni, tik moje postelje, visi slika angela variha. Po ozki, trhli brvici stopa dete, pod brvico se podé togotni valčki, na bregu, v zavetju nizkega grmiča, dehti vijolica. Dete se ji smeje v sladkem upu... Nad nevarnim prizorom počiva angel.

I jaz sem se nasmehnil: Brvice mojega življenja še ni podrla smrt. Še me čaka

večna sreča na onem vzvišenem kraju... Krog mene divjajo jezni valovi, a nad menoj se razprostirajo skrbna krila božje ljubezni.

Ali včasih me vznemirja v spominu tisti sen o smrti. A ne takrat, ko ostavljajo prijatelji mojo sobo, kakor pogrebci gomilo žalosti, tihote in samote. O, takrat — nikdar! Le kadar zavlada v duši hladnost in praznost, zatrepeta mi na ustnih boječe vprašanje: Ali sem res umrl?

Lužarji.

(Slika. — Spisal I. S.)

Veter je zavel, visoki, košati vrhovi mogočnih hrastov so se zganili, nad gorsko kočo je zašumelo listje staremu Lužarju znano pesem. Po drevju so se podile srake od veje do veje, pomajale na vsaki nekolikokrat s svojim dolгим repom in kričale. Starec je vse z veseljem poslušal in opazoval...

Visoko vrh gorskega grebena je bila koča, v kateri so že od davnih dnij prebivali Lužarji. Ljudje so rekli zato: pri Lužarjih. Najbližja vas je bila precej niže; koča je bila torej na samoti, na gorski samoti, a ni bilo niti pusto, niti preveč samotno na Lužarjih. Mimo je peljala ozka gorska pot na obeh straneh, zarastla z živo mejo, iz katere so se dvigali visoko v zrak mogočni hrasti, vedno zelene smreke, široke črešnje. Drenovje, leščevje in drugo grmovje je bilo prepleteno s srobrotom, da je bila živa meja skoro neprodirna. Po tej gorski poti ni hodilo kdove koliko ljudij; hodili so po njej največ Lužarji, goveda in drobnica, kadar jo je čednik zagnal na daljnji Jelenji Vrh; poleg tega pa je hodil tu tudi Lužarjev racman s svojo družino, ko je racal od luže do luže. Živa meja pa je bila tudi najboljša ograja Lužarjevim trem njivam in malemu vrtu, ki se je bil razrastel okoli hiše. Tako

je bilo torej pri Lužarjih, ali to so bili Lužarji, kakor so ljudje v ne več znani dobi nazvali ta kraj zaradi obilice luž, ki so stale ob ozki poti in bile prebivališče neštetim žabam. Vsak večer so ti „lužarji“ z zamolklim glasom vpili po znanem načinu, da se je čulo celo doli v bližnjo vas. Le ob največji suši so izginili ti prebivavci, da so se potem ob prvem deževju zopet oglasili s svojim zborom. Nad tem gorskim gnezdrom so krožile dan za dnem jate tic; visoka drevesa okrog Lužarjeve koče so jim bila priljubljeno prenočišče. Na košatih hrastovih vrhovih so gnezdile vrane, tropi kavk so vselej počivali nekaj časa tu, kadarkoli jih je pripeljala pot mimo. Celo kragulji niso bili redki, bali se niso niti starega Lužarja samega niti njegovega ropotca, katerega je postavil Lužar, da bi tako zavaroval mnogoštevilno domačo perutnino pred požeruhi. Raztrgana streha Lužarjeve koče je dajala prijazno zavetišče in prenočišče vrabcem, ki so kričali po strehi kaj predrzno, kakor da opevajo hišno siromaštvo ali proslavljajo njeno gostoljubnost, katero so pa pogosto na njivah prav nehvaležno plačevali. Koča sama ni bila nič posebnega; bila je lesena, skrita med drevjem, in poleg nje je stalo še dvojje majhnih hišnih poslopij.

Stari Lužar je ležal pred hišo in gledal pod jasno nebo: le sedaj pa sedaj sta dva siva oblaka tam v daljavi vznemirila njegove stare oči. Kadar ju je pogledal, povetil je košate sive obrvi bolj na oči, nekaj zamrmral, zmajal z glavo in puhnil dvakrat zaporedoma dima v zrak. Kadil je tepko, katero je začel takoj zopet ogledovati. Z vidnim zadovoljstvom jo je opazoval dolgo

štirideset let. A sedaj! Nova cev je bila trdna, zato je z zadovoljnostjo gledal svojo tepko-okovanko. Gotovo je pri tem mislil zopet na sina in na njegovo nespametno ženitev, a molčal je in miril v mislih sam sebe, češ, stori, kakor hočeš, kakor si boš postlal, tako boš ležal. In prikimal si je. Poslušal je dolgočasno, enakomerno ropotanje ropotca, ki je bil narejen na vse štiri sape in je

Glavna vrata v Pekingu.

časa; pred nekaj dnevi ji je bil naredil novo cev iz orehove vejice, to je bilo ravno takrat, ko se je sprl s starejšim sinom zaradi ženitve. Da, da, prav takrat je bilo, ker je v jezi zgrizel staro cev, v jezi na sina, ker se mu ni ženil po volji in se mu še danes neče; in gorje tepki, ki je spremila že velik del njegovega življenja in mu je bila vselej najboljša prijateljica, gorje ji, ako bi bil imel še tiste zobe, ki jih je imel, ko je bil star

„Dom in svet“ 1900, št. 16.

tolkel ob koso. Nataknjen je bil na dolgem drogu in privezan na najvišjo jablano: njegovo ropotanje je bilo grozeče in nekako mrtvaško, a Lužarjeva ušesa so bila tega navajena in poleg svoje starosti ni občutil niti pri tistih počasnih udarcih na koso nič posebnega. In kadar je privel preko gorskih grebenov kak močnejši veter, začel je ropotec hitreje in močnejše s svojim drin, drin — drin, drin... In tedaj je starec vselej z

veseljem obrnil nanj svoj ostrí pogled in celo mislil, ali je primernejše reči ropotec, ali klepetec, ker ropota in klepeta, in tu se je spomnil tistega gosposkega človeka, ki ga je nekoč vprašal po imenu te naprave in je celo obe imeni takoj zapisal. „Vsakovrstne reči se dogode tudi na Lužarjih“, mislil je starec. Pogosto je tudi ugibal sam pri sebi, ali ropotec kaj koristi, ali nič, ker, povemo naj vsem čisto resnico, vsako poletje je ob priliki prešlo kako pišče, ali tudi kokoš na veliko jezo Lužarju. Braniti se je moral različnih sovražnikov: poletu ropnih tičev, po zimi pa lisic.

Kdo bi si upal trditi, da je dolgočasno na Lužarjih? Stari Lužar, ki je preživel vse življenje razven treh vojaških let tu gori, je gledal te gozde, te vrhove, te hraste, a se ni dolgočasil, ko jih je gledal zopet in zopet, ni se še naveličal življenja. Nosil je na svojem nekoliko upognjenem hrbtu precej junaško sedem križev, katerih mu ni mogel drugi odvzeti kakor bela smrt, ki je pa, kakor je kazala zgodovina Lužarjev, navadno pozabljala na skrite Lužarje. On je ni še čakal, niti mislil ni nanjo. Naveličal se je res n. pr. obdelavati ono troje kamnatih njiv, kjer leži marsikatera njegova sraga podorana, zakopana; naveličal se je, ali pravzaprav težilo ga je orati, kositi: vse to mu je prizadevalo mnogo težav, a bil je trdna korenina in ne bi se bil ustrašil še vsakega, ko bi bilo ravno treba: no, Bog mu je dal, hvala Bogu, dva sina, in mir besedij! Na svetu se mu je zdelo prijetno in v njegovem sedanjem stanju — prejšnja leta so bila bolj jalova — sedaj bi ga bil lahko marsikdo blagroval, kak nezadovoljnež celo zavidal, in stari Lužar bi bil res popolnoma zadovoljen, le ženitev, ta ženitev in pa starejši sin — — A, bodi! Zaradi tega skoro ni bilo vredno kaziti si lepih dnij. Ležati pred svojo hišo, gledati po teh gorah in črez te zelene gozdnate vrhove in preko golih daljnijh grebenov tje po širnem svetu, ali pa zreti po jasnem nebu, ugibati o raznih daljnijh krajih, zapominjati si, kolikokrat na leto se bo videl Št. Janž iz megle in ona

podružnica nad njim, kaditi svojo tepko-okovanko, poslušati ropotanje svojega ropotca, pasti dvoje domačih koz, poslušati krakanje vran, šumenje hrastov, regljanje žab in poleg tega morda še kdaj požreti kak dober požirek domačega prepaljenca — tega se on še ni naveličal, tega ne, nikdar ne — —. Bog daj še nekaj lepih dnij na Lužarjih! Irhaste hlače so bile še trdne, platnenih srajc je imel še čvetero in črevljev z visokimi golenicami, dobro podkovanih in trdnih, še dva para, žametast telovnik s posrebrenimi gumbi je bil še dobro ohranjen, kožuh je bil skoro še nov, kučma še v najboljšem stanu —: torej se je dalo sklepati, da ima starec namen še preživeti nekaj dnij na Lužarjih in da se ne misli še umakniti tako kmalu, kakor bi si kdo mislil, ali celo želel. O, ne! A sin? Iz koč se je slišala ura, ko je bila dvanajst s precej čistim glasom. Na sosednjem vrhu je zapel slaboten zvon — poldne: Ave Marija... Lužar se je odkril in molil. Na pragu se je prikazala stara ženica, žena Lužarjeva, drugi glavni člen stare Lužarjeve rodbine.

„Jest bi šel, stari“, je rekla, ko se je mož pokril, mogočno se pokrižavši.

„Pa pojdem!“ in brez obotavljanja, — lepa lastnost, — je odšel za njo v vežo.

Notranjščina koč je bila popolnoma primerna njeni zunanji podobi. No, Lužarjeni opazoval mnogo, ampak je hitel za mizo, na kateri se je kadila vroča jed. Danes sta bila torej za mizo le dva Lužarja, gospodar in gospodinja, dasi jih je bilo v resnici več.

„Onega ni še?“ vprašal je stari in premeril svojo ženo, ki je zibala svoje brezzobe čeljusti in največ pazila na svojo žlico. Stari je nekoliko postal, potem pa zopet jedel.

„Ne še“, je rekla tiho Lužarica in nadaljevala svoje resno delo.

„Ne še“, ponavljal je starec, „ne še, a kdaj se mu izljubi priti domov?“

„I, glej ga, kdo naj pride k tebi, kakšen pa si, kdo naj se pogovori s teboj?“

„Kakšen sem, kakšen, glej je, babe! Jaz sem gospodar, in moje je vse, vse, torej imam vendar jaz prvo besedo, a ne otroci,

katere ti celo podpiraš v svojeglavnosti.“ Pa ne mislimo, da je stari Lužar kdove kako vzrožil ob teh besedah, ne, govoril je čisto mirno in celo parkrat prenehal, da je mogel iznova založiti, ker se ženica ni nič ustavila in se je bal zaostati.

„Kaj podpira, kdo podpira? — Kako si siten! Pusti in ne roji za vsako malenkost!“

„Kaj rojim? Jaz ne rečem ničesar, niti tako, niti tako; pa naj po svoji glavi naredi, če je tako boljše.“

„Kaj ne bo; saj je pri pameti, menda že ve, kaj dela.“

„Ve, ali pa ne ve.“

„Kako ne bi vedel, saj je trideset let star, torej mislim, da ni več otrok.“

„Ni otrok, a dela po otročje.“

„To se samo tebi zdi; če je za nas vse prav, pa naj bo še zate.“

„Saj je, saj je, a popolnoma po volji mi ni.“

„Kaj ti ni nič za otrokovo srečo, če ima ono rad, pa naj ono vzame.“

„Pa naj jo!“

„Ž njim boš srečen tudi ti.“

„A, kaj — vedno tista sreča!“

„I, za božjo voljo, kakšen si, glej ga no, to je prvo.“

„Pa naj bo!“

Nekaj časa molk.

„Saj so tudi tebi ono Marušo ponujali, pa je nisi hotel.“ Starka se je malo nasmejala in odložila žlico. Mož je bil premagan; začel je gledati skozi okno. Kdo ve, ali se je oziral po vremenu, ali je gledal vrhove velikanov hrastov, ali pa v zraku krožeče vrane, če morda ne onih spominov iz srečne dobe, ko je njegov oče izpustil iz rok gospodarstvo na Lužarjih in prepustil vse težave

in skrbi svojemu sinu, ko je nekaj tednov potem pripeljal mlado, sebi primerno nevesto na svoj dom in začel ob njeni strani srečne dnove, katerih mu ni kalila nobena posebna nesreča do današnjega dne, hvala Bogu. A sedaj je prišla vrsta nanj, in čutil je nekaj neprijetnega pri misli, da neha on kraljevati na Lužarjih.

Zopet se je krepko poprijel in vstal. Ko je nekoliko premišljal, obrnil se je k starki in rekel:

„Ponj bi šla, stara.“

„Kaj?“ začudila se je in ga z malim nasmehom pogledala pol vesela, „pa ti pojdi, ti, ki si ga spravil od hiše, da se sedaj potika, nadlega, po nepotrebnem doli po dolinah, nama v sramoto in sebi in svojemu dobremu imenu v škodo, da porekó ljudje: Glej, pijanca sta vzredila, sram ju bodi...“

„Kaj sem ga jaz tako učil, ali pa ti? Ali nisem vedno in vedno ponavljal: ‚Janez, pamet, svet je velik, Lužarji so majhni, a zate največ vredni, več kakor celi svet: pamet, pamet!‘ A kaj, če ne sluša?“

„Jaz ne morem pomagati“, je rekla mati in komaj zadrževala jok, pripravljala je že predpasnik, da si otare prve solze, ki bodo po mnogih že prelitih privrele na dan zaradi teh nepotrebnih navskrižnostij, ki so nastale ob sinovi ženitvi. On je premišljal, ali bi šel, ali ne. Odšel je molčé ven, ona pa je vsa objokana odnesla posodo v kuhinjo — a v srcu se je veselila, da se stvar na dobro obrača. Starec je odšel v hlev, potem pa se je vlegel zopet v senco na svoje navadno mesto, in zopet je gledal in opazoval njemu in nam znane prikazni in podobe. Dan je bil miren in kaj prijeten, dasi malo prevroč. Preko gorskih grebenov je vel hladilen veter, in hrastje so šumeli, šumeli... (Konec.)

Ivanu se je odprl nov svet. Očetove besede so mu čarobno zvenele v ušesih, vzbujale celo opojne harmonije glasov, ki so ga omamljali in navdajali z razkošnimi čustvi, in zvesta spremljevalka človekova, božanska domišljija, mu je odprla jasen pogled v bodočnost: Bil je gospodar na Višavi, žena mu je bila Marijanica. Hej, kako je zavriskala duša pri tem pogledu, ko je začutila, da je oproščena tesnih okovov skrbij in žalosti! Višava in Marijanica je bilo njegovo, oboje, ono, kar je ljubil s srcem in razumom. Hej!

Z jasnim obrazom izpregovori Ivan:

„Oče! Vaš sin sem! Storim, kar želite!“

Stari objame Ivana.

„Imej trden cilj in ne zgreši ga za trenutek!“

Z zavestjo, da je vse prav uravnano, vračal se je Beligoj in med dolgo potjo je njegov duh snoval načrte za bodočnost.

Ivan je pa zavriskal, da je odmevala nema loza in zelena gora. Hej, odvalila se je z njegovih prsij mōra, ki ga je dušila, zato je lahko mogočno zavriskal iz dna krepkih prsij.

Vesetje je zopet žarelo na njegovem cvetočem obrazu, in mir je kraljeval v mladem, izkušnem srcu.

(Dalje.)

Lužarji.

(Slika. — Spisal I. S.)

(Konec)

To je bilo tako: Stari Lužar je večkrat sam pri sebi ponavljal začetne besede znane narodne pripovedke, ki se glasé: „Neki oče je imel tri sinove: jeden je bil neumen, dva sta bila pa pametna“, in vselej je tu prenehal, pa pristavil: „Jaz imam pa dva, pa nobenega neumnega“, in ob tem dostavku so se mu izjasnila nagubana lica. Kako neki ne, saj sta oba obetala, da bodeta prava Lužarja, iste korenine kakor njih dedje, vredna naslednika svojih prednikov, pristna gorjanca, trda Kranjca. Oba sta bila čvrsta in zdrava, oba junaka korenjaka; prvega je že izdavna odpustil cesar domov s hvalevrednimi znaki, a drugega je pred kratkim zahteval k sebi, in potrdili so ga. Takih sinov je bil oče vesel, saj sta bila dobro vzgojena, da ni čul nikdar nič slabega o njiju. Mlajši France je sedaj še služil, a starejši je bil doma in čakal, kdaj mu oče izroči posestvo. Samo v nedeljo je zahajal v dolino, sicer pa je bil vedno doma in pridno delal. Ob prilikah, ko je zašel med svet, se je njegovo oko ponosno, drzno oziralo po cvetočih dekletih, in primerjal je vse te rdeče, različne obrazke,

vse to raznovrstno gibanje in kretanje med seboj in izbiral. In to je trajalo dolgo. Naposled se je odločil: od vseh mu je najbolj ugajala Podlogarjeva Katra, a sam ni vedel, zakaj. Včasih sta šla celo nekaj časa skupaj v cerkev, a ona je vedno bežala pred njim, kakor da se ga boji. V njem je dozorel sklep, čakal je prilike. On je iztikal po gozdu od drevesa do drevesa in iskal primerne krivine, da bi podprl koči sleme. Takrat sta se sešla, in celo bežala ni. Malce je zardela, pogledala ga dvakrat, govorila je prav tiho in kratko, prav boječe. On ji je razložil na dolgo in široko o starosti, visoki starosti hišnega slemena in naposled poprijel besedo.

„Katica, vzamiva se.“ Ona je povsila glavo, potem pa ga pogledala tako, da je temna rdečica prekrila njegovo zagorelo lice. Nekaj časa je molčala, potem pa rekla nekaj nerazločnega.

On se je ojunail.

„Vzamiva se.“

„Le se!“

On se je stresel od veselja.

„Res?“

„Res. Zakaj ne?“

„Kdaj pa?“

„Kadar hočeš.“

„Lahko takoj!“

„Lahko“, in zasmejala se je.

On se je naslonil na drevo in jo gledal z zadovoljnostjo in z veseljem.

„Če ne lažeš“, rekel je on in opazoval rdeči lici in tresoče se ustnice vznemirjene deve.

„Ne, ne lažem...“ in zopet ga je pogledala. On jo je gledal precej podmulato.

„Pa bi se res!“

„I, seveda res!“

On se je smejal, ona pa je odhajala in se na vsak drugi korak ozrla, in on se je le smejal.

Ko se je popoldne potem vrnil Janez domov, je ravno pred hišo na ves glas zaukal, da je odmevalo daleč po gozdih. Stari je ležal pred hišo po svoji navadi, kadil in gledal svojega sina. Ko je stopil sin na prag, povedal je ono troje odločilnih besedij, katerih se je bal že nekaj let, ker je dobro poznal starega Lužarja.

„Ženil se bom.“ Materi v veži stoječi je ušel vzklik, ki je zaznamoval strah in osuplost, njena stara, suha roka se je oprijela za oboj pri vratih in gledala je svojega ljubljence z odprtimi usti, da se je kazal celo jedini zob, ki ji je ostal od mnogih, da ji je bil le v nadlego.

„Kaj pravi?“ zadrhl se je stari na vrtu. Vse tiho.

„Da se bo ženil“, rekla je ojunačena Lužarica, ki je bila vselej dobrohoteča svojemu sinu. Ker se je bala, da bi ne prišlo do kakega nemira, je zaradi varnosti hitro stopila na sinovo stran, saj je bila po njenem mnenju sinova želja in misel popolnoma opravičena, in jo je le naglica in razburjenost sinova na prvi mah nekoliko osupnila.

„Ženil, ženil?“ ponovil je stari v takem tonu, kakor da niti ne ve, kaj se to pravi, ali pa, kakor da je morda naopak razumel; potem je nekoliko pomolčal, in ko je trikrat zaporedoma puhal v zrak dima, je rekel trdo:

„Tako, ali ve, kaj se to pravi?“

„I, glej ga no“, hitela je stara, „kaj ne bo vedel!“

„Nič ne ve, kaj bo vedel!“ vpil je zopet stari.

Sedaj pa se je oglasil sin:

„Bom se, bom, kaj mislite!“ Stari Lužar se je obrnil, meril svojo kočo z bistrim očesom, in najbolj ga je bodla v oči streha, ki je kazala danes posebno sijajno svoja suha rebra, katere je gledal vselej z mnogo večjo težavo in s težjim srcem, kakor rebra stare kože rujavke meseca januarja.

„Si prinesel krivino za sleme?“ vprašal je mirno, hoteč obrniti pogovor na druge reči.

„Nič nisem prinesel.“

„Tako? Glej, berači so začeli palice na našo streho metati, na vseh straneh ti teče v kočo, pa to ti ni nič mari, pač pa ti druge muhe rojé po glavi.“

„Kaj muhe, kakšne muhe?“

„Neumne.“

Sin je vrgel v jezi sekirico ob tla in šel v hišo, mati je v veži od strahu sklepala roke, ker, česar se je najbolj bala, to se je danes zgodilo; starec pa se je smejal in zadovoljno vlekel svojo pot iz pipe tepke-okovanke in parkrat je pomrmral:

„Glejte ga, glejte, kako ti vzroji! Ta pa ni popolnoma Lužarjevega rodu“, in zmajal je z glavo, potem se pa zopet smejal: „skoro te mine, ti, golobradi mladič! Ha, ha, kaj si izmisli! Za to je še časa dovolj, še preveč, to ti ne odide...“

Nekaj trenutkov je bilo vse tiho na Lužarjih. Mati je stala v veži, sin pa je sedel v hiši pri mizi, podpiral je glavo, grabil s prsti dolge kuštrave lase, bil z nogo ob tla, potem z roko po mizi in polglasno govoril:

„Kdo mi bo branil, kdo? Bom se, bom, in ravno ž njo. Celi svet mi ne ubrani, celi svet ne, pri moji... Vi že ne, vi, nikoli...“ To je bil imeniten trenutek, ki se je pojavil, ako štejemo rod po trideset let, le vsakih trideset let na Lužarjih. Mati je poslušala jezne besede sinove, oče jih pa ni slišal. To je trajalo toliko časa, da je petelin dvakrat

zaporedoma zapel. Tedaj se je vzdignil stari Lužar s svojega ležišča in odšel v hišo. Stara Lužarica je šla za njim, da bi zopet na kak lep način obvarovala hišo nevihte. Sin je sedel še vedno na istem mestu in zrl skozi okno.

Lužar je premeril hišo dvakrat zaporedoma, odkašljal se parkrat in se potem ustavil pri mizi; vzel svojo pipo tepko-okovanko, privzdignil njen posrebrni pokrovček in iztrkal ob mizin rob pepel iz pipe.

„Ženiti se torej misliš?“ rekel je sinu.

„Da, in mir besedij.“

„Kaj si pa izbral?“

„Podlogarjevo.“

„To je tista rdeča punca?“

„Da-a.“ Mladeniču se je glas tresel, in sumljivo je pogledal, kako se kaže očetov obraz; uvidel je, da govori oče resno.

Lužarici se je bila polegla skrb, ker je videla, da se vse na dobro obrača, a nagla izpremema moža jo je zopet vznemirila.

„Koliko ima dote?“

„Nekaj bo že imela, praznih rok ne bo.“

„Ta je preuboga. Podlogar nima dosti in pijanec je; slabo si izbral.“

„Koliko pa menite, da kdo prinese na Lužarjevo beračijo, tisoče, kali?“ vzrastel je sin.

„Kaj, kako, Lužarjeva beračija?“ rojil je stari ves jezen. „Torej očetovo in dedov svojih lastnino preziraš, ti nepridiprav? Beračija? Ponosen bodi, ponosen, da si Lužarjev! Kdaj si čul še kaj slabega o nas? Tepla so se, tepla in prepirala dekleta, katera pride na Lužarje, in vse so prinesle lepe dote s seboj; tako je.“

„O, za božjo voljo“, segla je mati možu v besedo „molči vendar! Kdove kako se tudi za Lužarje nismo trgale, tega vendar ne moreš trditi.“

„Ne, ne? Lahko govorim iz svoje izkušnje, lahko; kaj meniš, da sem bil slep? Vsaka bi bila šla rada na Lužarje...“

„Pa si le samo mene vzel, čeprav nisem bila najbolj bogata...“ Možev ostri pogled je vzel ženici besedo, nekoliko je pomislil, potem pa rekel: „Ti mōlči, baba, ti ne veš, za kaj nam gre. Toda to si zapomnite, da

Lužarji niso berači, in nikdar niso bili; za bodoče pa jaz nisem odgovoren, torej molčim, a doslej še nismo beračili; pošteno smo živeli, nikdo nam ne more ničesar očitati, in to je vendar nekaj: dobro ime smo imeli Lužarji pred svetom in povsodi smo veljali kot možje, torej nismo berači, ampak poštenjaki, posestniki, a ti tega vsega ne znaš ceniti, in ne znaš...“

Sin je gledal skesano, podmulato.

„Zareklo se mu je“, potegnila se je starka.

„Nič: zareklo... Na besede naj pazi in na to, kaj govori. Iz tega se vidi, da nima nič moškega v sebi.“

„Pa ženiti se mu boš vendar pustil, saj si že star, in jaz tudi.“

„Naj se ženi, pa pametno, kakor se spodobi za Lužarje!“

„Saj je vse prav.“

„Vse, samo govori naj pametno.“

Nekaj časa so vsi molčali. Stari si je napravljajl novo pipo tobaka, Lužarica je gledala s pomilovalnimi pogledi sina, ta pa je sedel za mizo in molčal.

„Saj se nič slabega ne sliši o Podlogarjevi“, rekla je mati.

„Nič...“, poudaril je Lužar.

„Potem je vse dobro.“

„Na to naj pazi, kaj mi bo pripeljal v hišo.“

„Torej niste zadovoljni?“ vprašal je sin in vstal.

Oče je nekoliko pomislil. Dvakrat je povlekel iz pipe, pljunil na stran in rekel:

„Ne popolnoma, pa, če ni drugače...“

Sin je odšel iz sobe...

„Oh jejmenes, kakšen si!“ ustrašila se je starka in jela pretakati solze.

„Kakšen, kakšen? Kaj nimam jaz prve besede? Če ni zanj, dam pa Francetu; oni je boljši, ta ima preveč tvoje nature na sebi.“

„Pa tvoje, tvoje, ki je slabša ko moja, veš“, vpila je med jokom Lužarica.

„Tvoje, tvoje...“

„Tvoje, tvoje...“

Starec je šel zopet leč pred hišo, ona pa jokat v kot, da izjoka svojo jezo. Sin je

tisti dan šel, in kakor se je zvedelo na Lužarje šele pozneje, se napil...

To je bil jeden nemirnih dnij na Lužarjih, ki so bili sicer, kar se tiče njihovih prebivavcev, popolnoma mirni. Od tega pa do danes je minulo nekaj dnij, a Janeza, tega nesrečnega, izgubljenega sina njega še ni bilo domov.

bi torej bilo, ko bi kdo iz njih zakrivil, da bi se onečastil rod Lužarjev, kaj bi šumeli poslej hrasti? Ne, to se ne sme zgoditi: kaj naj se potem zgodi s spomini dedov, ki se hranijo v koči? Nikdar!

Lužar je vstal in spravil pipo tepko-okovanko v žep. Tak, kakršen je bil sedaj, tak ni bil za med svet, da bi šel v dolino. Šel

Oberammergau.

Na vse to se je spominjal starec, in zdelo se mu je, da šumé hrasti nad njim dolgo zgodovino Lužarjev, da šumé o mirnih dnevih njegovih dedov, o posameznih ženitninah, katerim priča so bili oni. Kako mirno spé v dolini vsi oni dedje, ki so tu gospodarili vsi po jednem načinu: najprej pastir, potem gre služit, da vidi nekoliko sveta, potem je ženitnina in potem gospodar itd. Kako nelep

se je preoblačit. Poiskal je boljše irhaste hlače; Lužarica se je pa med tem zadovoljno smehljala, ko je opazovala moža. Dolgo je stopal starec po hiši gori in doli, iskal to in ono, zapel polovico gumbov od žameta-stega telovnika, vmes pa se jezil polglasno nad dolinci, ki imajo tisto ničvredno špiritovo žganje, da ž njim motijo ljudi in med njimi njegovega sina, da sedaj pohajkuje

brez dela in menda pijan po dolini od krčme do krčme in zapravlja težko prisluženi denar; jezil se je in jezil in med tem pozabil, česa išče...

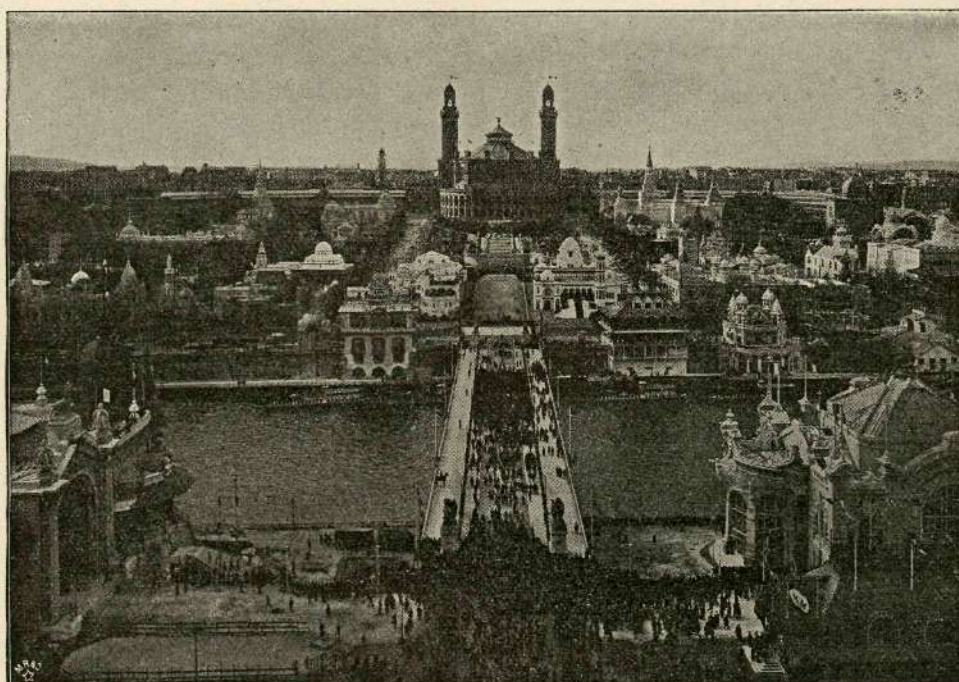
„Ali greš?“ vprašala ga je brez potrebe ona, ko je stopical že dolgo po hiši. Starec je molčal. Ko je našel v nekem kotu precej debelo palico za oporo, šel je s počasnimi koraki po veži.

„I, kam greš vendar?“ vprašala ga je zopet žena, katero je palica nekoliko ostrasila.

je že iti v dolino za možem, da bi odvrnila vsako nesrečo, a zopet se je nekoliko pomirila, upala, da se izide vse dobro, zopet je čakala in zopet jokala. Tako je preteklo nekaj časa v groznem položaju, katerega je končal prihod nesrečnega sina. Mati se je pomirila...

„Kje je on?“ vprašala je brisaje si solze. Sin je nekaj odgovoril in odšel pod streho lež na seno.

Videti je bilo, da je popolnoma trezen. Kazalo se je, da se izide vse dobro, kar je

Pariška razstava: Pogled čez Seino na Trocadero in na naselbinsko razstavo.

„Po sina“, zamrmral je in odšel. Lužarica je stopila na prag, zrla za možem, in oblile so jo solze iz strahu, kaj bo.

„Jojmene, jojmene!“ klicala je in sklepala roke, „oh, jejmenes, če ga dobi, jejmenes, jejmenes!“

Njeno materinsko ljubečo dušo je objela skrb, hodila je po hiši, sedala sedaj k peči, sedaj k mizi, hodila gledat skozi vsa tri okna v hiši, potem hitela ven, vstopila se na vežna vrata, čakala in gledala na vse strani, zatiskala z ruto oči, jokala, tarnala; sklenila

„Dom in svet“ 1900, št. 13.

zelo potolažilo skrbno ženico; sin je ležal pod streho na mrvu, a Lužarja ni bilo še od nikoder.

Vrnil se je šele v mraku. Bil je nekoliko vinjen, in zato, kakor po navadi zelo zgovoren. Pripovedoval je, kaj delajo v dolini, kaj je zvedel tu, kaj tam, izrazil nekaj svojih mislij o dolincih, pripovedoval o nekih sopivcih, potem popraševal po večerji, a o sinu ni zinil niti besedice...

Poslej je bilo vsako tretje vprašanje:

„Imaš kaj večerje, stara?“

„Počakaj no, takoj bo“, in stara je molčé stala pred pečjo, poslušala moževe prazne besede in hitela kuhat. Stari kar ni bil miren. Hodil je semtertje, sedaj na prag, sedaj v hišo. Na pragu je postal nekoliko in gledal, kako pada mrak. V zraku se je nerodno vzdignila dvakrat črna vrana in se spustila med veje; že polspeče tovarišice na hrastu so se vzdramile, in slišalo se je nekoliko nevoljnih: kra, kra, in hrast se je zopet pomiril, nanj je padala črna noč in ogrnila z varno odejo hrast in njegove črne, ponočne goste. Po lužah so se glasile žabe dolgočasno, neprijetno, nad kočo pa je pel ropotec enakomerno svojo strašilno pesem; po gozdnatih vrhovih je padala noč, po zemlji je padala noč...

„Imaš kaj večerje?“ vprašal je zopet starec.

„Da, le pojdi!“

Nekaj časa potem so se Lužarji umirili. Vežna vrata so se zaprla, v koči je vse potihnilo, ropotec nad njo je strašil, četudi se ga ni nihče bal. Hrastje so nemirno šumeli, ob majhnih oknih kočje so se plazile temne sence; ali so bile sence hrastov, ali so bile sanje, ki so šle obiskat danes starega Lužarja, ali oboje, kdo ve?

Tri dni niso potem prebivavci na Lužarjih nič govorili. Sin je delal pridno, a molčal. Stari je delal, hodil po gozdu, ležal pred hišo, a vedno molčal, mati je pa s čudenjem opazovala sina in moža in radovedno čakala konca. Odgovorov ni dobivala niti od sina, niti od moža, in morala je molčati. Drugi dan je stari Lužar popravil sleme, popravljaj nekoliko streho, in molčé hodil okoli hiše, kakor da ogleduje, ali je še kje popravka potreba... Tako so pretekli na Lužarjih tisti trije dnevi brez posebnih dogodkov; ropotec je pel nekako glasneje in bolj veselo, žabe so regljale po svoje, a vrane so čudeč se obletavale novo streho na koči, sedale celo nanjo, ogledovale jo s svojih hrastov, izpreletavale se sem in tje; vrabci pa so si izbirali svoja bodoča gnezda na novi strehi in se menda prepirali za kako posebno ugodno, priležno in prijazno mesto na njej... Lužar je ležal kadeč svojo tepko-okovanko pred

kočo, gledal vse to in nekaj premišljal... Jedli so vsi trije skupaj, a izpregovorili niso besedice...

Tisti dan potem je bila nedelja. Popoldne so bili vsi trije Lužarji doma in se počeno dolgočasili. Stari je kadil in hodil nemirno sem in tje. Naposled je postal poleg sina in rekel:

„Pojdi, da greva!“ In odšel je. Sin je stopal za njim. Šla sta molčé drug za drugim v gozd in dalje po poti...

Doma pa je zopet Lužarica skrbela za oba.... Stari je zavil v dolino proti Podlogarju.

Tako se je končal prepir na Lužarjih zaradi ženitve. Lužar in sin sta se vrnila domov pozno zvečer, a potem sta še dolgo sedela pri mizi, in ko sta povečerjala, začel je stari učiti sina in mu razlagati velike uganke gospodarstva in razrešavati račune življenja. Lužarica se je od veselja jokala, sin pa je podprl glavo in poslušal očetove povesti, vzglede in nauke. Stari je govoril gladko, modro, kot izkušen mož, in se prepogostoma spomnil, da je Lužar in poudarjal sinu, naj nikdar ne pozabi, da je Lužar, ker to ni malega pomena in da, dokler bo to imel v spominu, ne more zgrešiti lepe poti svojih dedov, katerih spomin naj mu bo vedno drag in svet.

Ponovil je vso svojo zgodovino, posegel v zgodovino starih Lužarjev, kolikor daleč mu je bila v spominu, in resno opomnil zopet in zopet:

„Mi smo Lužarji, in to ni malo.“

Nad Lužarji se je zjasnilo nebo. Njihovi prebivavci so bili pridni in marljivi, saj se je bližal dan, ko začne nov rod vladati visoke Lužarje, in vsi so se pripravljali na to, in govorili so neprestano o tem. Celotrabci na strehi so nekje to izvedeli in naznanjali daleč na okoli, da bo svatba na Lužarjih.

Tri tedne potem je prišla nevesta v hišo s svojimi svati; to je bil velik dogodek na Lužarjih. Lep dan je bil. Ropotec je pel, vrane so prestrašene bežale naznanjat v gozd, kaj se je zgodilo, vrabci so se veselili po

strehi, žabe so zbežale v luže, a hrasti so šumeli neko skrivnostno pesem o sreči: pa kdo jih je utegnil poslušati, zastonj so šumeli...!

V koči je bila vesela godba in ženitnina.

V obče je bilo mnogo veselja. Starci so razpravljali razna vprašanja, mlajši svet pa se je po svoje veselil.

Drugo jutro se je umirila koča na Lužarjih; svatje so se razšli in od vseh je ostala le nevesta, ki je bila od prečute noči takoj malo bolna, kar je spravilo v skrb mladega Lužarja in staro Lužarico; stari je že kadil zunaj pod hrasti in mislil, da je to že navada, in premišljal, kako bo sedaj tu na Lužarjih. Vrane so se vračale iz gozda, sedale so na hrastove veje in gledale na kočjo; morda so bile željne videti mlado nevesto, novega Lužarja... ropotec je pel starcu prijetno in mu vzbujal razne spomine.

Nad Lužarji se je razlila isti večer pesem angelskih glasov: Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje; in bil je mir, blagi mir vsem...

Tako se je zgodilo. Nov rod je zavladal na Lužarjih, začeli so se novi mirni dnevi, in stari Lužar je videl bodočnost Lužarjev; on ni nosil več skrbij, mirno je ležal pod hrasti, kadil pipo tepko-okovanko in pasel domači kozi in užival svoj kót s svojo staro vred. Zadovoljen je bil s sinovim gospodarstvom in z mlado sinaho tudi, včasih pa je rekel:

„Lej ga spaka, saj je dobro izbral!“ in puhnil je dima kar trikrat zaporedoma gori pod hrast in ob jednom je poslal v nebo toliko želj, naj ga Bog še pusti na Lužarjih, da bo gledal te zelene vrhove, da bo ogledoval s te višine lepi svet, da bo gledal družinsko srečo in mirne dni v svoji koči; da bi še poslušal ropotec nad hišo, krakanje vran, čivkanje vrabcev in skrivnostni šepet orjaških hrastov v tihih večerih... Bal se je dneva, ko bo zadnjič čul ropotčev: drin, drin... a prepričan je bil, da bi celo to ne bilo posebno hudo sedaj, ko je poskrbel za bodočnost Lužarjev.

Grešnica.

(Slika. — Spisal *Josip Knaflič.*)

Ko sem posetil zadnjič rodno vas, so mi povedali, da je Draganova Tilda sedaj doma pri svoji sestrični, a hudo jetična.

Draganova Tilda! Ne vem, kako mi je prišla na mar, da sem poprašal po njej. Saj ravno njo sem bil popolnoma izgrešil v življenju, jo do cela že pozabil.

Poslednjikrat sem videl Tildo štirinajstletno deklico. Prestala je bila baš opasno bolezen — slepa na enem očesu.

To ugaslo, belo zalito oko je zelo kazilo njeno zunanost, in mene deklica ni več zanimala.

Sicer je bila Tilda lepo dekle. Njen obraz — o! Tildin obraz je bil nekaj klasiško-vzornega! Kakor iz bledega marmorja izkle-

sani obraz grške boginje... Ta čudoviti profil! Kolikrat sem se zmislił nanj! A Tilda je imela slepo oko.

Leto potem je umrla njena mati, in Tilda — sirota — je odšla v mesto služiti.

Žalostna usoda! Pa drugih usoda je žalostnejša.

Tako mi je mrknil spomin na Tildo.

Res, v polpreteklem času Draganova Tilda nikdar ni segla v moje življenje, in njena oseba zame ni imela pomena, — toda iz prejšnjih časov, iz davne detinske dobe, iz srečnih otroških let je Draganova Tildika moj najlepši spomin.

Vedno sva bila skupaj. Travniki, gozd, potok za vasjo so bili najin svet. A najbolj